

คนรุ่นใหม่ ความคิดใหม่ กับการพัฒนาประเทศ (ให้สำเร็จ)

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี

(๒ พฤษภาคม ๒๕๖๖)

วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ขณะนั่งรถไปประชุมสภามศว. กบผู้ช่วยที่ขับรถให้ผมนั่งคุยขึ้นว่า “ผมรู้แล้วว่าเลือกพรรคไหน ลูกสาวผมมาล๊อบบี้ให้พ่อแม่เลือกพรรคของคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีความคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาประเทศ” กบเล่าว่าลูกสาวพูดต่อไปว่า “ถ้าพ่อแม่ไม่เลือกพรรคของคนรุ่นใหม่ ผลก็จะเหมือนเดิมอยู่อย่างนี้ไม่มีทางดีขึ้น” ลูกสาวกบอายุ ๒๐ ต้น ๆ

จากคำเล่านี้และจากโพลล์สำนักต่าง ๆ ทำให้เห็นว่า เรื่องคนรุ่นใหม่ ความคิดใหม่ เป็นกระแสใหญ่ การที่คนรุ่นใหม่ตื่นตัวเรื่องบ้านเมืองเป็นเรื่องดี

ผมในฐานะคนแก่ก็อยากจะขอทบทวนเรื่องคนรุ่นใหม่ ความคิดใหม่ และมีข้อเสนอแนะ เพื่อช่วยให้ประสบความสำเร็จ

๑.

ความสำคัญของคนรุ่นใหม่และความคิดใหม่ สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลง ใหม่จะต้องเข้ามาแทนที่เก่า

คนรุ่นใหม่เป็นอนาคตของประเทศ ถ้าเขาตื่นตัว มีอุดมคติ และมีสมรรถนะสูง ย่อมทำให้อนาคตของประเทศดี ความคิดใหม่จำเป็น ไม่ใช่ว่าความคิดเก่าไม่ดี ธุรกิจที่เคยได้กำไรถ้าทำอย่างเดิมต่อไปจะขาดทุน เพราะสื่อต่าง ๆ มันเปลี่ยนไปแล้ว ต้อง**ปรับมโนทัศน์** (Reconceptualize) จึงจะอยู่รอด

แต่ผมสังเกตมานานว่าความคิดใหม่มักจะไม่อยู่รอด เพราะถูกยิงตก ต้องหาวิธีให้ความคิดใหม่อยู่รอดและออกผล

๒.

ประวัติศาสตร์เรื่องคนรุ่นใหม่และความคิดใหม่

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีปัญญาชน เช่น “**เทียนวรรณ**” และก.ศ.ร.**กุลหลาบ** เสนอความคิดใหม่ ๆ ล้าสมัย ก็ถูกกล่าวหาว่าบ้าหรือโกหก คำว่า **กุ** ก็มาจากชื่อของกุลหลาบ มี**คนรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่ง**มีทั้งเจ้านายและข้าราชการที่เป็นคนหนุ่มทำงานอยู่ในยุโรป ทำหนังสือกราบบังคมทูล ร.๕ ว่าควรปรับปรุงการบริหารประเทศ แต่ก็ทรงมีพระราชดำริว่ายังทำไม่ได้ “เสนาบดีก็ยังไม่เหมือนควาย”

กบฏหมิ่นเกลียด ในต้น ร.๖ ก็เป็นคนรุ่นใหม่ ยศ ร.ท. และ ร.อ.

คณะราษฎร ที่ทำปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก็เป็นคนรุ่นใหม่โดยแท้ มีการศึกษาดี มีความคิดใหม่ **๑๔ ตุลาคม** นั่นก็คนรุ่นใหม่นับแสน ๆ

เราจะต้องทำความเข้าใจแรงต่อต้านคนรุ่นใหม่ และความคิดใหม่ เพื่อหาทางทำให้สำเร็จ

๓.

อำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคม – The Establishment หรือ “The Power That Be”

ในสังคมตั้งแต่สมัยโบราณ (ลองอ่านวิเคราะห์สามก๊ก โดย อี้ จงเทียน) มีอำนาจที่ดำรงอยู่หลังฉาก ประกอบด้วยสถาบันหลัก ๓ สถาบัน เป็นอำนาจที่ไปกำหนดหรือกำกับการเมือง อำนาจที่ดำรงอยู่เป็นพลังแฝงที่กำกับความเป็นไปที่จะให้เหมือนเดิม อำนาจเก่ากับอำนาจใหม่จึงขัดแย้งกัน และเกิดเป็นความรุนแรง ถ้าดูในประวัติศาสตร์จีนอันยาวนานจะเห็นว่า “เดี๋ยวสงบ เดี่ยวจลาจล” หรือ “ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้ร่วง” หรือ ชุนชิว เรื่อยมา

๔.

ราษฎรไม่เคยได้รับความเป็นธรรม

ในประวัติศาสตร์อันยาวนาน ราษฎรไม่เคยได้รับความเป็นธรรม โดย

- ถูกริดเก็บภาษีจนยากจนข้นแค้น
- ถูกเกณฑ์แรงงาน
- ถูกเกณฑ์ไปทำสงคราม
- ระบบความยุติธรรมที่ไม่ยุติธรรม (เป่าบุ๋นจิ้น เป็นเทพแห่งความยุติธรรมเพราะเป็นของหายาก)

มีการ**ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม**เรื่อยมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การรวมตัวต่อสู้อำนาจรัฐ กบฏ บทกวีนิพนธ์ที่ปลุกกระดม ฯลฯ กบฏไต้ผิง มีคนตาย ๒๐ ล้านคน

การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมไม่เคยประสบความสำเร็จ เพราะมวลอำนาจรัฐ (รัฐฐานภาพ) และ มวลอำนาจเงิน (ชนาฐานภาพ) นั้นใหญ่โตมาก จะดูดทรัพยากรต่าง ๆ เข้าหาตัวตามหลักแรงโน้มถ่วง

แล้วเราจะทำอย่างไรจึงจะเกิดความเป็นธรรมทางสังคม ความเป็นธรรมสำคัญที่สุดแห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ หรือแม้แต่ของสัตว์

๕.

ระหว่างการแก้ปัญหากับการรวมตัวกันทำสิ่งใหม่ที่ดี

“การแก้ปัญหา” ยากมากเพราะปัญหามีรากยาวไกล และมีบุคคลขององค์กรเกี่ยวข้องจำนวนมาก คนและองค์กรที่เกี่ยวข้องจำนวนมากจะต่อต้านและโต้กลับ ดูตัวอย่างคณะราษฎรที่ดำรงอยู่ได้แค่ ๑๕ ปี ถึงกับมีคนไปตะโกนในโรงหนังว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง”

ถ้าการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมประสบอุปสรรคมาก ลองพิจารณาอีกวิธีหนึ่ง คือ **“รวมตัวกันทำสิ่งใหม่ที่ดี”**

“สิ่งใหม่” ยังไม่มีศัตรู จึงรวมตัวกันทำได้ง่ายกว่าและกว้างกว่า การต่อสู้นั้นจะถูกบีบให้แคบ มองหาสิ่งใหม่ที่ดีที่จะรวมตัวกันทำได้ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ในทุกมิติ ทำไมจึงกล่าวเช่นนั้น

๖.

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติหรือ PILA คือเครื่องมือที่ทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน

PILA (Participatory Interactive Learning through Action) เป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด และทรงพลังที่สุด

“การรวมตัวกันทำสิ่งใหม่ที่ดี” หรือการ **“รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ”** ใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นเครื่องมือ

สังคมปัจจุบันต่างจากสังคมโบราณมาก ที่เป็นระบบที่เชื่อมโยงยาวไกลหลายมิติอย่างซับซ้อน เป็นระบบความซับซ้อน (Complexity system) ที่พลิกผันโดยรวดเร็ว ยากต่อการเข้าใจและจัดการ เครื่องมือเก่า ๆ ใช้ไม่ได้ผลแล้ว เช่น อำนาจ เงิน การวิพากษ์วิจารณ์ การใช้ความรู้สำเร็จรูปตายตัว แต่ก็ยังใช้วิธีเก่า ๆ กันอยู่จึงไม่ได้ผล วิธีใหม่คือ PILA ซึ่งบางคนเรียกว่า **“กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา”** (New Development Paradigm)

๗.

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative force)

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ยิ่งทำ

๑. ยิ่งรักกันมากขึ้น เพราะมีความเสมอภาค และภราดรภาพ ที่คนทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เสมอกัน จึงเกิดสามัคคีธรรม
๒. เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) ซึ่งหาได้ยากและมีค่ายิ่ง
๓. ยิ่งฉลาดขึ้นและฉลาดร่วมกัน ระบบที่ซับซ้อนเรียนรู้และเข้าใจได้ยาก การเรียนรู้แบบตัวใครตัวมันทุกคนจะประจักษ์เหมือนคนโง่ แต่การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติง่ายและสนุก จึงฉลาดและฉลาดร่วมกัน เกิดอัจฉริยภาพกลุ่ม (Group genius)
๔. เกิดปัญญาร่วม (Collective wisdom) ปัญญาเดียวไม่พอที่จะเผชิญความยาก
๕. ทั้งหมดร่วมกันเป็นพลังมหาศาลที่จะทำให้ฝ่าความยากทุกชนิดไปสู่ความสำเร็จ
๖. เกิดความสุขร่วมกันประดุจบรรลุนิพพาน

ลองสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้น**พื้นฐาน**ในทุกมิติ ทั้งโลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึก สัมพันธภาพ

ด้วยคุณสมบัติใหม่ที่เกิดขึ้น ต่อไปจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบและองค์กรอะไร ๆ ก็สำเร็จได้ง่าย เมื่อเชื่อถือไว้วางใจกันแล้ว เกิดปัญญาร่วมแล้ว จะทำอะไรก็สำเร็จทุกเรื่อง แม้แต่เรื่องยากสุด ๆ ที่แต่ก่อนทำไม่ได้

๘.

ควรรู้หลัก PPPO

ผู้มีประสบการณ์ขับเคลื่อนเรื่องยาก ๆ ไว้เป็นตัวย่อว่า PPPO

P = Purpose = ความมุ่งมั่นร่วมกัน

P = Principles = หลักการ

P = Participation = การมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วม

O = Organization = ทำหมายถึงการปฏิรูปองค์กร

เรียงตามนั้น อย่าเอา O ขึ้นหน้าเป็นอันดับเพราะจะทำให้ล้มเหลว แต่การปฏิรูปต่าง ๆ มักเอาการปฏิรูปองค์กร หรือ O นำหน้าจึงไม่สำเร็จ เพราะจะประสบการต่อต้านในองค์กรมาก การปฏิรูปการศึกษาที่ครั้ง ๆ ก็จะมีปฏิรูปองค์กรทุกครั้งจึงไม่สำเร็จ

แต่ถ้าทำ PPP เสียก่อน และไปให้ถึง P ตัวที่สามให้ได้ นั่นคือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ หรือรวมตัวช่วยกันทำสิ่งใหม่ที่ดี ที่ใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติหรือ PILA เมื่อเกิด Transformation ขึ้นแล้ว การปฏิรูปองค์กรใด ๆ หรือ O ก็จะ เกิดขึ้นเกือบเป็นอัตโนมัติ O ขึ้นหน้าหรือ O ตามหลังจึงมีผลต่างกัน

๙.

คำอวยพรให้คนไทยสร้างความเป็นธรรมได้สำเร็จ

การสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยให้สำเร็จเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ที่สุด ที่ไม่เคยมีใครทำสำเร็จ ดูสหรัฐอเมริกาที่มีอยู่ได้รับรางวัลโนเบลจำนวนสูงสุด ขณะนี้เหลื่อมล้ำสุด ๆ

“การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม” เป็นวิถีทางหนึ่ง

“การรวมตัวกันทำสิ่งใหม่ที่ดี” เป็นอีกวิถีทางหนึ่ง อาจทำทั้ง ๒ วิธีก็ได้

อุดมคติเป็นสิ่งดีแต่อย่างเดียวไม่พอ ต้องมีปัญญาเชิงระบบและการจัดการที่ดีด้วย

การเรียนรู้ที่ดีเป็นเรื่องที่ประเสริฐที่สุดของมนุษย์

เพราะมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ หรือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เป็นธรรมะเพื่อความเจริญ ถ้ายึดหรือ **อภิธานิธรรม** ที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญเป็นอันมาก “อภิธานิธรรม” แปลตาม ศัพท์ว่า **“ธรรมะเพื่อความไม่ฉิบหาย”**

ความเป็นธรรม คือสิ่งใหม่ที่ดี ที่ยากที่ใครจะปฏิเสธได้ว่าไม่ดี จึงสามารถรวมตัวกันทำได้ถ้ามีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ Transformation นอกจากที่กล่าวในข้อ ๗ แล้ว ยังเกิด

ปัญญาเชิงทัศนะ

คือเห็นทั้งหมด หรือเห็นข้างทั้งตัว ออกจากสภาพ “ตาบอดคลำช้าง” ที่รู้เห็นข้างเป็นส่วน ๆ แล้วทะเลาะกันยกใหญ่เพราะรู้เห็นต่างกัน แต่ถ้าตาไม่บอดคือทัศนะดีเห็นข้างทั้งตัว ก็ไม่มีอะไรจะทะเลาะกันเพราะส่วนต่างล้วนเป็นของข้างตัวเดียวกัน

องค์กรรวม เช่น คน ก็ต้องมีทั้งแขนซ้ายและแขนขวา

เครื่องบินที่จะบินได้ ก็ต้องมีทั้งปีกซ้ายและปีกขวา

ถ้ามีทัศนะองค์กรรวม ข้ายกับขวาก็ไม่มีอะไรจะต้องมาตีกัน เพราะต่างเป็นขององค์กรรวมเดียวกัน

ความขัดแย้งระหว่างซ้ายกับขวามักครั้งก็ฆ่าแกงกันอย่างน่าสลดสังเวช จะถึงคราวสิ้นสุดลง ด้วยปัญญาเชิงทัศนะ

ปัญญาเชิงทัศนะจะพลิกโฉมประเทศไทย การรวมตัวกันทำสิ่งใหม่ที่ดี สามารถสร้างทัศนะใหม่ที่ไปพ้น “ตาบอดคลำช้าง” ประเทศไทยจะดำเนินไปบนทางสายกลาง อันเป็นสายปัญญา ไม่ตรีจิต และความร่วมมือ สู่ความเป็นธรรม ไม่มีการแบ่งข้างแบ่งซ้ายและปฏิบัติกัน

คนไทยทั้งรุ่นเการุ่นใหม่ล้วนเป็นเพื่อนร่วมชาติ ไม่มีใครซึ่งชาติ เราต้องร่วมกันเดินทางสู่ออนาคตที่ดีของเราด้วยกัน